

3. Transmisní mechanismus od komparativních dovozních cen k CPL

Vývoj koeficientu CPL ovlivňují dva základní parametry, kterými jsou poměr domácí a zahraniční cenové úrovně na jedné straně a měnový kurz na straně druhé. Analýza determinant domácí relativní cenové úrovně je proto nutně úzce spojena s analýzou determinant měnového kurzu. Tržní měnový kurz je přitom utvářen na měnovém trhu interakcí nabídky a poptávky. Krátkodobě podléhá značným fluktuacím, jež jsou důsledkem nejrůznějších kapitálových transakcí, v krátkém období zejména spekulativních. V delším období však existuje určitá rovnovážná hodnota kurzu, která je dána fundamentálními charakteristikami ekonomiky.

Nerovné postavení méně vyspělé ekonomiky na světových trzích, které je dáno řadou faktorů kvantitativní i kvalitativní povahy, se projevuje tím, že domácí výrobci nejsou schopni prodávat za stejné ceny jako výrobci z vyspělejších zemí, a to ani v případě kvalitativně stejné nebo dokonce lepší produkce. Musejí se tedy orientovat buďto na hledání „tržních mezer“, nebo na konkurenci nízkými cenami. Dlouhodobě rovnovážný kurz tak nemůže být na úrovni parity, ale musí být oproti paritě podhodnocen, tj. domácí komparativní cenová úroveň musí být nižší. Nízkými cenami mohou totiž konkurovat pouze tehdy, pokud jsou schopni vyrábět s relativně nižšími náklady. Výše relativních nákladů je přitom závislá právě na výši domácí komparativní cenové úrovně. Pokud by byly domácí relativní ceny teoreticky identické, vývoz by přestal být ziskový, což by vedlo k omezení exportu, a tím i ke znehodnocení domácí měny (klesá poptávka po korunách).

Vztah mezi komparativními cenami docilovanými na zahraničních trzích domácími výrobci a domácí komparativní cenovou úrovní, je tedy vztahem mezi výší relativních příjmů a velikostí relativních nákladů domácích firem. Jsou-li relativní příjmy nižší, musí být logicky nižší i relativní náklady.

Z výše uvedeného vyplývá, že problém reálné ekonomické konvergence je složitým ekonomickým fenoménem, který nemůže být zploštěn pouze na otázku sblížení základních makroekonomických čísel. Podstata reálné konvergence spočívá také ve zvyšování kvality produkce, v rozvoji marketingových aktivit, v navazování smluvních i jiných formálních a neformálních vazeb na zahraničních trzích atp.

Pro domácí podniky bez zahraniční kapitálové účasti je tento proces samozřejmě značně složitý. Nedostatečné kapitálové zdroje limitují jak výzkumně inovační potenciál ve výrobě, tak rozvoj prodejních a dalších marketingových aktivit. Dlouhodobé odtržení od vyspělých trhů vedlo k tomu, že zcela absentují zmíněné smluvní, formální i neformální vazby, a je tudíž nutné je složitě budovat. Navíc v „čistě“ domácích firmách mnohdy přetrvávají neefektivní stereotypy v řízení firem, které někdy hraničí s obchodní naivitou, někdy dokonce s korupcí. Domácí podniky bez zahraničního kapitálu jsou tak většinou „pasivními“ příjemci konvergence české ekonomiky. Pokud se nedokáží tempu této konvergence přizpůsobit, zanikají.

Hlavním motorem konvergence jsou domácí firmy se zahraniční účastí. Nejedná se však o žádnou solidaritu zahraničních firem. Naopak jde čistě o ekonomický kalkulativní motivovaný ziskovými příležitostmi. Zahraniční společnosti mají podstatně lepší přístup do distribučních sítí, propracované marketingové strategie, speciální školicí programy pro obchodníky apod. Jsou tedy schopné prodávat stejné výrobky za vyšší ceny. Nižší úroveň domácí relativních cen tranzitivních ekonomik stimuluje zahraniční firmy, aby přesunuly část svých výrobních kapacit do ekonomicky méně vyspělé země. Zahraniční společnosti tak mohou využít nižší úroveň relativních nákladů v tranzitivních ekonomikách, přičemž jsou současně schopné prodávat své výrobky na zahraničních trzích za vyšší ceny než ryze „čeští“ výrobci.

Zahraniční firmy tedy docilují krátkodobě značných zisků, které přilákají další investice. Zvýšené exporty (firmy se zahraniční účastí prodávají za vyšší ceny), jakož i příliv nových investic zvyšují poptávku po korunách. Za jinak stejných podmínek dochází k apreciaci domácí měny, a tím i k růstu domácí komparativní cenové úrovně. Výhoda nižších relativních nákladů se proto postupně vyčerpává. Na to reagují firmy se zahraniční účastí racionalizací výrobních postupů a modernizací produkce. To umožní opětovně zvýšit ceny na zahraničních trzích, a obnovit tak prostor pro mimořádné zisky. Zvýšení cen na zahraničních trzích však za jinak stejných podmínek znovu zvyšuje poptávku po korunách. Kurz se zhodnocuje a domácí komparativní cenová úroveň dále roste.

Tímto mechanismem lze zdůvodnit pozitivní závislost mezi výší komparativních dovozních cen docilovaných příslušnou zemí na trzích EU a domácí komparativní cenovou úrovní této země. Výše komparativních dovozních cen je totiž odvislá od konkurenčního postavení země, jež je dáno široce definovanou reálnou ekonomickou vyspělostí. Pokud tato roste, mění se i dlouhodobě rovnovážný kurz směrem k paritě kupní síly. Určitá dlouhodobě rovnovážná struktura platební bilance je nyní totiž udržitelná i při vyšší úrovni relativních nákladů, tj. při vyšší úrovni domácích komparativních cen. Vývoj domácí

komparativní cenové úrovně je tak nejen faktorem nominální konvergence, nýbrž i indikátorem konvergence reálné.

Uvedenou hypotézu lze ověřit pomocí jednoduché regresní analýzy. Vzájemný vztah přirozených logaritmů domácí komparativní cenové úrovně a přirozených logaritmů komparativních dovozních cen ČR na trzích EU proložíme regresní přímkou. Výsledky takto provedené regresní analýzy jsou souhrnně obsaženy v tabulce č. 2.

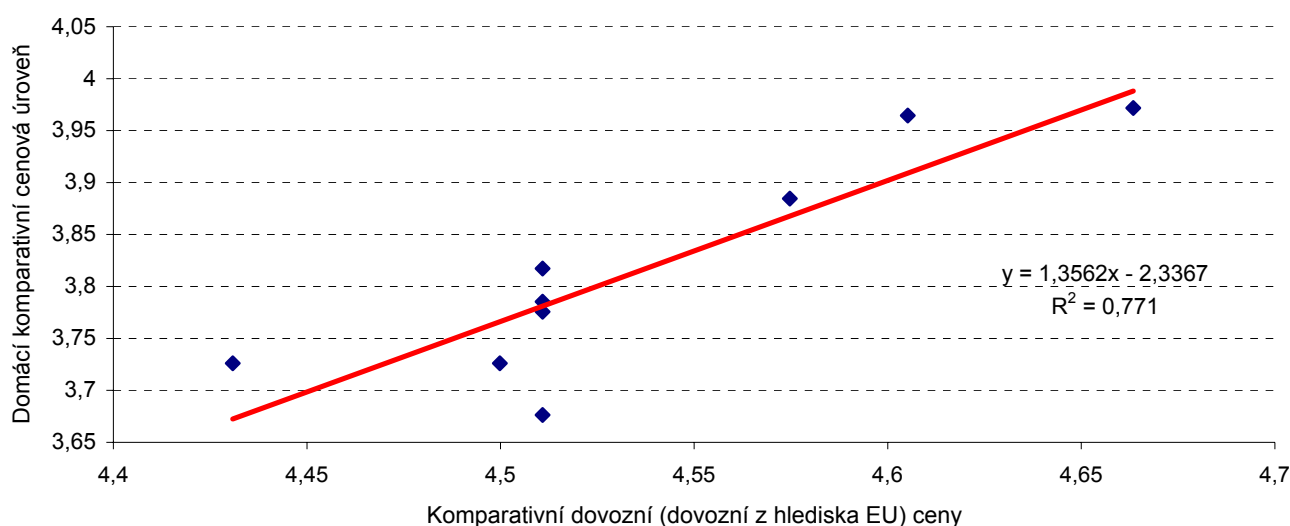
Tab. č. 2 Závislost domácích relativních cen na komparativních dovozních cenách

Parametr	Odhad	Statistická chyba	T statistika	Hladina významnosti	
Parametr posunu	-2,3366	1,26702	-1,8442	0,1077	
Sklon	1,3562	0,279342	4,8550	0,0018	
Analýza rozptylu					
Zdroj	Součet čtverců	Stupně volnosti	Průměr čtverců	F-poměr	Hladina významnosti
Model	0,0688	1	0,0688	23,57	0,0018
Reziduum	0,0204	7	0,0029		
Celkem	0,0892	8			
Korelační koeficient	0,878				
Koeficient determinace	77,10				
Směrodatná chyba odhadu	0,054				

Pramen: Eurostat (únor 2005), vlastní výpočty

Celkový F-test indikuje, že na 99 % hladině významnosti existuje statisticky významná závislost mezi oběma proměnnými. Model je tudíž celkově statisticky významný. Hodnota korelačního koeficientu signalizuje relativně silnou pozitivní závislost přirozených logaritmů obou proměnných. Přibližně 88 % pohybů jsou pohyby společné. Hodnota koeficientu determinace pak udává, že takto sestavený model dokáže vysvětlit přibližně 77,1 % variability domácí komparativní cenové úrovně. Regresní přímkou je ilustrativně zachycena v grafu č. 5.

Graf č. 5 Závislost domácích relativních cen na komparativních dovozních cenách

Pozn.: Stupnice jsou logaritmické.

Pramen: Eurostat (únor 2005), vlastní analýza